

شبکه‌های اجتماعی مجازی؛ ابزاری در جهت کیفیت بخشی

فرایند یاددهی - یادگیری

نویسندگان: دکتر محبوبه سلیمان پورعمران^۱، رضا یوسفی مقدم^۲

پذیرش: ۱۳۹۶/۰۷/۲۱

دریافت: ۱۳۹۶/۰۶/۰۵

چکیده

پیشرفت‌های شگرف در زمینه فناوری اطلاعات، بسیاری از مفاهیم خرد و کلان را دستخوش دگرگونی قرار داده است تا جایی که محدودیت‌ها و مشکلات نظام‌های اجتماعی با نقش آفرینی فناوری اطلاعات قابل رفع است.

در این میان، یکی از مقوله‌هایی که فناوری اطلاعات در آن به ایفای نقشی مهمی پرداخته، یادگیری است؛ فناوری اطلاعاتی - طی سال‌های اخیر - در بهبود بازده آموزش علمی در مدارس و دانشگاه‌ها نگاهی موشکافانه داشته و گام‌هایی اساسی در تغییر روش‌های قدیمی تدریس برداشته است؛ به نحوی که به وجود آورنده مفاهیمی هم‌چون یادگیری الکترونیک یا آموزش وب‌محور بوده و سعی داشته در توسعه یادگیری گروهی، آموزش انسان‌هایی دانش‌مدار به منظور افزایش خزانه معلومات انسان‌ها و بسترسازی جهت تحقق جامعه علم‌جو به منظور مستحکم کردن زیربنای آینده کشور، قدم‌های مؤثری بر دارد. بر این اساس، آموزش بر پایه فناوری کسب دانش و معرفت از طریق ابزارهای فناوری اطلاعات در یک محیط مجازی صورت می‌گیرد.

پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از مطالعه منابع کتابخانه‌ای، جستجویی در ادبیات و مفاهیم یادگیری داشته و با استفاده از شبکه‌های اجتماعی و اجزای سیستم یادگیری الکترونیک، رویکرد سازنده‌گرایی و یادگیری الکترونیک، تعاملات، مقایسه یادگیری، آموزش سنتی، آموزش الکترونیک و مزایا و معایب آن را بررسی نموده است.

واژگان کلیدی: شبکه اجتماعی مجازی، یادگیری الکترونیک، کیفیت بخشی یادگیری و یاددهی

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد بجنورد)، m.pouromran@gmail.com

۲. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد بجنورد)، hasti.nowruzih@gmail.com

مقدمه

کشورها در صورتی که ما میل و راغب باشند- در قرن خرد و دانایی- به توسعه پایدار دست یابند، نیازمند ملتی دانشی هستند که لازمه آن، یادگیری است. اگر این یادگیری در شرایطی پویا و در یک محیط وب محور باشد و بتواند روش های مختلف یادگیری در محیط مجازی را دارا باشد، دستیابی به توسعه نیز سریعتر و مدت ماندگاری آن بیشتر می گردد؛ چرا که در عصر اطلاعات ثروت جوامع مبتنی بر پیشرفت فناوری اطلاعات و پرورش نیروهای خلاق انسانی است.

در این میان، یادگیری الکترونیک که انقلابی در عرصه یادگیری و آموزش است، توانسته با استفاده از قابلیت های شبکه و با استفاده از نرم افزارهای آموزشی، ضمن ایجاد محیط مجازی به منظور تسهیل یادگیری، گام های اساسی در جهت تعلیم و تربیت انسان هایی با تفکرات و تصورات فرادانشی در عرصه های علمی، صنعتی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی بردارد؛ هم چنین نیازمند سرانه ای معادل یک دهم روش سنتی یادگیری است، ضمن این که حصار مکانی و زمانی را در هم شکسته و آموزش را برای همه اقشار فراهم می کند و با نگاهی ماتریسی- همه جانبه- منجر به بسط سواد دیجیتال می گردد.

شبکه های اجتماعی^۱ مجازی نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین الملل تأثیرگذارند و به همین سبب در حال گسترش هستند و البته و آینده نقش بیشتر و مهم تری در زندگی ایفا خواهند کرد.

شبکه های اجتماعی مجازی، نسل جدیدی از وبسایت های اینترنتی هستند؛ در این وبسایت ها، کاربران اینترنتی حول محور مشترکی به صورت مجازی دور یکدیگر جمع می شوند و جماعت های آنلاین تشکیل می دهند. (مولایی، ۱۳۸۹)

---

1. Social Network

به بیان دیگر - شبکه اجتماعی - شبکه‌ای متشکل از افراد و گروه‌ها و ارتباطات میان آن‌هاست که گرایش به سایت‌های آن در سراسر دنیا هم‌چنان رو به رشد است؛ هم‌چنین یکی از انواع رسانه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند. رسانه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر در زندگی آنلاین و آفلاین کاربران اینترنتی آن‌چنان تأثیرگذار بوده‌اند که شکل‌های ارتباطات اجتماعی نیز از این رسانه‌های جدید تأثیر پذیرفته است.

اجزای سیستم یادگیری الکترونیک

۱. سیستم مدیریت یادگیری^۱

سیستم مدیریت یادگیری، محیطی نرم افزاری است که در آن فرایند یاددهی-یادگیری بر بستر شبکه اجرا می‌شود، ارتباط استادان و فراگیران با یکدیگر و نیز پیگیری و پشتیبانی فرایند از طریق این سیستم انجام می‌شود.

۲. سیستم مدیریت محتوا^۲

سیستم مدیریت محتوا، همانند سیستم مدیریت یادگیری محیط نرم افزاری است که مواد و محتوای آموزش و مطالب اضافه شده توسط دانش آموختگان به محتوای آموزشی، مورد بازنگری واقع می‌گردد.

۳. کلاس مجازی^۳

این بخش، مهم‌ترین قسمت سیستم یادگیری الکترونیک بوده و با مدیریت مدرسان است؛ هم‌چنین دارای محیطی است که حال و هوای چندرسانه‌ای دارد. در کلاس‌های مجازی، فراگیران در دوره‌هایی به صورت کنفرانس رایانه‌ای شرکت می‌کنند؛ کتابخانه دیجیتال نیز فاقد هر نوع شیء ملموس - چاپی یا غیر چاپی - است و حتی فاقد دیوار و موجودیت فیزیکی است. (ویشواناتان^۴، ۱۳۷۷: ۱۵)

-
1. Learning Management System (LMS)
  2. Content Management System (CMS)
  3. Virtual Class
  4. Viswanathan

سرگرمی، انجمن‌ها، دفتر کار، موتورهای جستجو^۱ و آزمایشگاه نیز دیگر اجزای سیستم یادگیری هستند.

تعاملات در یادگیری الکترونیک

فناوری‌های یادگیری الکترونیک به حدی توسعه یافته‌اند که می‌توانند از فعالیت‌های کیفی استاد فراگیر- گروهی یا فردی، همزمان یا با تأخیر- پشتیبانی کنند. (گریسون^۲، ۱۳۸۳: ۱۰۱-۹۷)

در ادامه به برخی از اشکال این نوع تعاملات اشاره می‌شود:

۱. تعامل استاد-یادگیرنده

مطابق با پژوهش‌های انجام شده، بسیاری از ویژگی‌های تعامل در محیط‌های یادگیری الکترونیک قابل تعریف و ارزیابی هستند و بر اهداف یادگیری تأثیر دارند؛ هم‌چنین بین معلم و دانش‌پذیر فاصله وجود داشته و کیفیت ارتباط به پهنای باند اینترنت بستگی دارد.

۲. تعامل یادگیرنده-یادگیرنده

این تعامل بین یادگیرندگان صورت می‌گیرد؛ در این نوع تعامل، این مشکل وجود دارد که- تقریباً- فرض بر این است که افراد در موقعیت زمانی و مکانی مشترک دارای علائق محتوایی مشترک هستند، مباحثه ناهمزمان بین یادگیرنده‌ها وجود دارد و در نتیجه بحث‌های عمیق‌تر را به دنبال خواهد داشت؛ چرا که بر روی مطالب- به اندازه کافی- فکر می‌شود.

۳. تعامل یادگیرنده - محتوا

یادگیری الکترونیک امکان غنابخشی به محتویات آموزشی را از طریق بازنمایی مطالب توسط دانش‌آموختگان و یادگیرندگان ایجاد می‌کند.

به بیان دیگر، به کمک این نوع تعامل می‌توان محتوا را روح بخشید و به آن ویژگی‌های انسانی اضافه کرد؛ لذا نوعی تعامل پویا^۱ شکل می‌گیرد.

۴. تعامل استاد-محتوا

تولید موضوعات محتوایی جزو مهمی از نقش استاد در آموزش از راه دور شده است. شبکه معنایی فرصت‌هایی برای استادان فراهم می‌کند تا به جستجو و بهره‌گیری و در برخی موارد تولید موضوعات یادگیری بپردازند که توسط دیگر عوامل محتوایی-اطلاعات جدید، نتایج پژوهش یا حسگر^۲ محیطی- و به صورت خودکار به روز می‌شوند.

۵. تعامل استاد-استاد

این نوع تعامل سنگ بنای اجتماعی است که استاد در چارچوب آن عمل می‌کند. این اجتماع از سوی برخی پژوهشگران برای فراهم کردن دیدگاه‌های چندگانه به منظور آموزش در حوزه‌های پیچیده، ضروری شناخته شده است.

۶. تعامل محتوا-محتوا

در این نوع تعامل، محتوا با کمک نرم افزارهای هوشمند- به طور خودکار- از ورودی‌های گوناگون دریافت کننده اطلاعات به روز می‌شود و هنگامی که تغییرات آن به حد قابل توجهی برسد، به یادگیرنده و استاد پیغام می‌دهد.

پیشینه بکارگیری شبکه‌های اجتماعی در کلاس درس

تجربه استفاده از شبکه‌های اجتماعی در کلاس‌های درسی از سال ۲۰۰۹ میلادی در سنگاپور شروع شده و نتایج رضایت‌بخشی از آن به دست آمده که استادان با نظارت و کنترل پیشرفت کار سعی می‌کنند به یک روش آموزشی مناسب دست یابند.

-
1. Dynamic
  2. Sensor

سرینیواسان^۱ - استاد دانشگاه کلمبیا در نیویورک - استفاده از شبکه‌های اجتماعی را امری مفید و ابداعی مؤثر در امر آموزش می‌داند که در صورت استفاده درست می‌تواند چرخشی اساسی در این عرصه به وجود آورد. او به ضرورت ارتقای آگاهی و شناخت معلمان اشاره کرده و معتقد است هم‌چنان که در سال ۱۹۹۶ میلادی کسی نمی‌توانست - کاملاً - از ایمیل^۲ استفاده کند، کاربرد امروزی شبکه‌های اینترنتی نیز هنوز به تمامی شناخته نشده است.

به عنوان مثال؛ در ارتفاعات بوگاتا- در کلمبیا- مدرسه دو زبانه ریچموند از شبکه‌های اجتماعی در کلاس‌های درسی استفاده کرد و با برگزاری جلسات مرتب، والدین و فرزندان را- با هم- در فضای اینترنت دعوت می‌کند. ۳ سال پیش این مدرسه با ۱۲ دانش آموز ۹ تا ۱۲ ساله برای آزمایش پروژه در کلمبیا انتخاب شد که برای استفاده مثبت از شبکه‌های اجتماعی تعلیم دیدند تا معلومات آن‌ها را با پدر و مادر و دوستان خود به اشتراک بگذارند. نتیجه کار چنان موفقیت آمیز بود که این طرح اکنون به صورت یک برنامه دائمی درآمده است.

اگر در سال ۲۰۰۰ میلادی گفته می‌شد کسی که نتواند با رایانه کار کند، بی‌سواد است؛ امروز باید گفت هر رایانه‌ای که به اینترنت وصل نباشد، استفاده از آن بی‌فایده است؛ زیرا کاربران آن از دنیای اطلاعات بی‌بهره خواهند ماند. (هوک^۳، ۱۳۸۱)

بنابراین شناخت سازمان، ساختار و کارکردهای رسانه‌ها و نقش و تأثیر و نفوذ آن‌ها بر آموزش و پرورش، وجوه مشترک آن در تأثیرات و تفکیک آن‌ها از یکدیگر نسبت به آموزش و پرور، ضرورت دنیای معاصر است.

آموزش رسانه‌ها بین دهه ۱۹۲۰ تا ۱۹۴۰ میلادی در آمریکا پدیدار شد که نخستین آموزش‌ها پیرامون معرفی و تحلیل رشته‌های رسانه‌ای از جمله تربیت روزنامه‌نگار،

-
1. Sri Srinivasan
  2. Email
  3. Hook

نویسنده و مشاغل رسانه‌ای ایجاد شد و در مرحله بعد، آموزش استفاده از این وسایل در فرآیندهای آموزشی مطرح شد که فرانسه - در آن عصر - پیشتاز استفاده از رسانه‌ها در عرصه آموزش و پرورش بود، نخستین کنفرانس بین‌المللی در این زمینه نیز در سال ۱۹۲۲ میلادی در فرانسه برگزار شد؛ هم‌چنین در دهه ۷۰ و ۸۰ میلادی ایده استفاده از رایانه در آموزش و پرورش، همگانی شد.

رویکرد سازنده‌گرایی و یادگیری الکترونیک

بازنگری مداوم نظام آموزشی ضرورت عصری است که در آن پیشرفت علمی بالایی نصیب بشر شده است. از نیازهای مهم زندگی در دنیای پُرشتاب امروز که حجم و سرعت تحولات و دگرگونی‌های آن نسبت به دیگر زمان‌هایی سابقه است، (ردیکر، ۲۰۰۹) شکل دادن به تحولات و نوآوری‌های آموزشی - به ویژه در سطح دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی - است که این امر شاید از مؤثرترین زمینه‌هایی است که کاربر را قادر می‌سازد فاصله خود را با تحولات و دگرگونی‌های جهانی کمتر کند.

یکی از وظایف نظام آموزشی، پرورش افراد دارای اندیشه انتقادی و خلاق با توانایی حل مسئله است؛ بدین ترتیب، مدرسان دانشگاه‌ها باید برای تدریس روش‌هایی به کار برند که ممکن است با روش‌هایی که خود آموزش دیده‌اند، متفاوت باشد به این معنا که باید فراگیران را به صورت فعال و متفکر در فرایند یادگیری دخالت دهند (شیخ‌زاده و ثمری، ۱۳۸۹) که لازمه تحقق چنین رویکردی با توجه به پیشروی گسترده دانش در زمینه فناوری اطلاعات، بهره‌وری از تمام امکانات و فناوری‌های غنی در دسترس است. (صفاریان و همکاران، ۱۳۸۹)

رویکرد سازنده‌گرایی یکی از رویکردهایی است که در این زمینه مطرح شده و طرفداران بسیاری کسب کرده است. سازنده‌گرایی - به طور منظم - در مجموعه

کتاب‌های درسی، روش تدریس معلمان، چارچوب‌های برنامه درسی، ادبیات اصلاح‌گرایانه آموزش و پرورش و نشریه‌های تربیتی نمایان است. (بروکس و برکس^۱، ۱۹۹۳)

سازنده‌گرایی نیز یک فلسفه یادگیری است که بر ساختن دانش توسط یادگیرندگان به صورت انفرادی یا اجتماعی اشاره می‌کند. (هین^۲، ۱۹۹۲) اعتقاد پیروان این نظریه آن است که یادگیرندگان دانش - مفاهیم، اصول، فرضیه‌ها و تداعی‌ها - را بر اساس تجارب شخصی خود، فعالانه می‌سازند؛ لذا سازنده‌گرایی به آن دیدگاهی گفته می‌شود که معتقد است یادگیری معنادار هنگامی رخ می‌دهد که یادگیرندگان از اندیشه‌ها و تجارب خود تفاسیر شخصی به عمل می‌آورند. (بیلر و شومن^۳، ۱۹۹۳)

مقایسه یادگیری سنتی و یادگیری الکترونیک

در دیدگاه سنتی، یادگیرنده ناگزیر است آنچه را که به او ارائه می‌شود، یاد بگیرد؛ لذا نقش فعالی نداشته و موضعی انفعالی دارد. در نقطه مقابل، معلم نقش فعالی داشته و تهیه برنامه‌های درسی و ارائه و توضیح اطلاعات و انتقال دانش به عهده او گذاشته شده که همان معلم محوری^۴ است.

از یک دیدگاه، مهم‌ترین محدودیت آموزش سنتی، فقدان ترکیبی از متن،

اشکال، تصاویر، صوت و پویانمایی است. (Chao-hui, 2003: 6)

دیدگاه‌های جدید، تأکید بر یادگیری دارند نه آموزش و این دو با هم رابطه تراکنشی دارند که حاصل آن تولید دانش است. یادگیری فرآیندی است که متأثر از شرایط و اقتضانات محیطی بوده و یادگیرنده هم در تولید دانش و ساختن معانی و هم در برنامه‌ریزی فرآیند و نتایج مورد نظر و کنترل فرآیند یادگیری نقش فعالی دارد؛ (Mandle, 2002) به همین علت به آن یادگیری مشارکتی نیز می‌گویند.

-
1. Brooks and Berks
  2. Hin
  3. Biler and Shoman
  4. Teacher Oriented

در یادگیری مشارکتی، معلم نقش فعالی ندارد؛ اما نقشی انفعالی نیز ندارد؛ این دیدگاه، یادگیرنده‌محور است. در الگوی یادگیرنده‌محور^۱، یادگیری الکترونیک ابزاری مطلوب برای پیاده کردن الگوی یادگیرنده است. یادگیری الکترونیک - صرفاً - وسیله‌ای برای تسهیل و تسریع اطلاعات نیست؛ بلکه ابزاری است که کیفیت آموزش را بالا برده و فرآیند یادگیری را غنی‌تر ساخته و منجر به ایجاد تفکر خلاق و بسترساز مباحثه انتقادی بین مربی و یادگیرنده می‌گردد. در جدول زیر به برخی از ویژگی‌های یادگیری سنتی و الکترونیک اشاره شده است:

جدول شماره ۱: شاخص یادگیری سنتی و الکترونیک

شاخص	یادگیری سنتی	یادگیری الکترونیک
فلسفه وجودی	فرد به دنبال دانش	دانش به دنبال فرد
مأموریت	آموزش	یادگیری
راهبرد	یکتایی روش یادگیری	تنوع روش یادگیری
فراگیر/استاد	تمام وقت	پاره وقت
شیوه تدریس	مبهم، غیر قابل اندازه‌گیری	شفاف، قابل اندازه‌گیری
فناوری آموزشی	سخن‌گرا، استادمحور	جامعیت‌گرا، فراگیرمحور
مواد درسی	منابع مکتوب	منابع فرارسانه‌ای
مدیریت	پیچیده	پیچیده و بسیار تخصصی
نحوه آموزش	آموزش به روش سخنرانی	آموزش به روش اکتشافی
عدالت آموزشی	کم و بسیار کم	زیاد و بسیار زیاد

(منبع: منتظر ودیانی، ۱۳۸۲: ۶)

مزایا و معایب یادگیری الکترونیک

أ. مزایا

۱. آموزش بی‌درنگ^۲، مطابق با سلیقه و روش افراد؛

1. Learner Oriented
2. Real-Time

۲. ماهیتی شفاف در مسیر امکان‌پذیری ارزیابی جامع و برخط دانش آموختگان؛
۳. استفاده کارآمد از منابع، وقت یادگیرنده و تجهیزات؛
۴. به روز بودن مواد و محتوای آموزشی به دلیل انعطاف‌پذیری بالا؛
۵. برخورداری از یادگیری مشارکتی و گروهی همراه با آموزش فردی؛
۶. ماندگاری بالای مواد و محتوای آموزشی در بین دانش آموختگان؛
۷. صرفه‌جویی زمان، هزینه و انرژی؛ (Ryan and Scott, 2001: 320)
۸. دسترسی جهانی؛ (Beneke, 2001: 9)
۹. فراهم شدن بستر مناسب برای توسعه پایدار؛
۱۰. فراهم کردن زمینه مناسب برای شکستن مرزهای دانش؛
۱۱. آوردن یادگیری برای مردم، نه آوردن مردم برای یادگیری؛
۱۲. امکان توزیع آن در میان جمعیتی زیاد و پراکنده در نواحی مختلف برای همه طبقات؛
۱۳. زمینه‌ساز برقراری عدالت آموزشی و رفع تبعیض ناشی از موانع جغرافیایی در صورت فراهم بودن زیرساخت‌های مخابراتی؛
۱۴. قابلیت یکپارچه کردن و اتوماسیون^۲ فرآیندهای اداری و مدیریتی.

ب. معایب

۱. بالا بودن هزینه‌های مقدماتی تهیه و تدارک مواد آموزشی؛
۲. هزینه‌های بالای نگهداری، اصلاح و روزآمد کردن دوره‌ها؛
۳. نیاز به فراگیران دارای انگیزش و خودهدایتی در سطح بالا؛
۴. عدم شکل‌گیری ارتباط چهره به چهره با همکلاسی‌ها و شکل‌گیری نوع خاصی از ارتباط به نام ارتباط مجازی؛ (Ryan and Scott, 2001: 320)
۵. محدودیت‌های تکنولوژیکی و اینترنت با پهنای باند بالا.

---

1. Online

2. Automation

فرصت‌ها و چالش‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش

برای بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو در بکارگیری شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش، از سه محور اصلی کاربران، زیرساخت و آموزش و پرورش می‌توان این مسئله را بررسی کرد که در ادامه هر یک از این محورها و فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌رو در هر محور- با توجه به پژوهش‌های انجام شده- بررسی می‌شود:

أ. فرصت‌ها

۱. توانمندسازی آموزشگران

بررسی پژوهش‌های انجام شده در زمینه شبکه‌های اجتماعی و آموزش نشان می‌دهد که استفاده از این شبکه‌ها در آموزش، امکانات زیر را برای اساتید فراهم می‌آورد:

- پذیرش استاد و درگیر شدن او در فرهنگ، فراگیری جدید را بالا می‌برد. (کابیلان و همکاران^۱، ۲۰۱۰)
- برون‌دادهای آموزشی سازنده در انواع شاخه‌ها را فراهم می‌آورد. (پمپک^۲، ۲۰۰۹)
- استاد را قادر می‌کند تا روش‌های مختلف تدریس را با توجه به علایق فراگیران عملی کند. (هیو^۳، ۲۰۱۱)
- ارزیابی‌های تشخیصی را در فرایند یادگیری یکپارچه می‌کند و به همان صورت فعالیت‌های هدایتگری را تنظیم می‌کند؛ هم‌چنین تغییر در راهبرد، ظرفیت فکری، نگرش و رفتار استاد را ارتقا می‌دهد. (سلوین^۴، ۲۰۰۹)
- شرایطی فراهم می‌آورد که استاد، فراگیر را به عنوان یک شریک تعاملی بپذیرد. (شوارتز و همکاران^۵، ۲۰۰۹)

-
1. Kabilan and Others
  2. Pempek
  3. Hew
  4. Selwyn
  5. Schwartz and Others

- استاد می‌تواند روش‌های مختلف یادگیری و ارتقای دانش فراگیران را تحلیل و مقایسه کند. (ربلایر^۱، ۲۰۱۰)
  - استاد را قادر می‌کند دانش و مهارت خود را از طریق انجام دادن فعالیت‌های آموزنده مؤثر، ارتقا دهد. (هیو، ۲۰۱۱)
  - زمینه‌های هوشی، اجتماعی و سازمانی را تحت راهبری و هدایت خود درآورد. (شوآرتز و همکاران، ۲۰۰۹)
  - تجارب ارتباطی با فراگیران را گسترش دهد. (افوس و آبیت^۲، ۲۰۰۹)
  - تجارب یادگیری را به هم پیوند دهد. (مزر و ریچارد^۳، ۲۰۰۹)
  - الگوهای تشریح مساعی بین دریافت اطلاعات از منابع رسمی و غیر رسمی ایجاد کند و الگوهای رفتاری قدیمی را ترك کند. (یانگ^۴، ۲۰۰۹؛ سلوین، ۲۰۰۹)
۲. توانمندسازی فراگیران

بررسی پژوهش‌های انجام شده در زمینه شبکه‌های اجتماعی و آموزش نشان می‌دهد که استفاده از این شبکه‌ها در آموزش، امکانات زیر را برای فراگیران فراهم می‌آورد:

- فراگیران قادر می‌شوند ارتباط مثبتی با سایر فراگیران به ویژه افراد همسان از نظر سن و علایق ایجاد کرده و بدین وسیله موجب انگیزختگی و درگیر شدن یادگیرنده شوند. (کابیلان و همکاران، ۲۰۱۰)
- استفاده از این شبکه‌ها در آموزش به فراگیر در تعاملات اجتماعی، می‌تواند به مشارکت فعال فراگیر منجر شود و هم منجر به مطیع شدن او شود. (الیسون و همکاران^۵، ۲۰۰۷)

-
1. Roblyer
  2. Ophus and Abbitt
  3. Mazer and Richard
  4. Young
  5. Ellison and Others

- در بهبود انجام تکالیف یادگیری به منظور بهبود کیفیت یادگیری مؤثر بوده و تعاملات اجتماعی چندگانه‌ای را به وجود می‌آورد که شایستگی‌های شناختی و اجتماعی را پرورش می‌دهد. (کریستوفیدز و همکاران^۱، ۲۰۰۹)
  - هوش بین فردی را از طریق تفکر انتقادی رشد داده و مسئولیت‌پذیری فردی و استقلال را افزایش می‌دهد؛ هم‌چنین باعث می‌شود فراگیران مسیر یادگیری خود را ساخته و استفاده از مجموعه‌ای از ابزارها/ کاربردها و منابع اطلاعاتی را مدیریت کنند. (هیو، ۲۰۱۱)
  - نقش‌های مختلف در شبکه را برعهده می‌گیرند که این مسئله به پروراندن تاب تحمل و احترام گذاشتن به تفاوت‌ها کمک می‌کند. (یانگ و تانگ^۲، ۲۰۰۷)
  - احترام به خود و اعتماد به نفس یادگیرندگان را بالا برده و این امکان را فراهم می‌آورد که با استادان، بیرون از کلاس درس ارتباط برقرار کنند. (سلوین، ۲۰۰۹)
  - دسترسی به محتوای یادگیری و مشارکت ایجاد می‌کند. (جاناسن^۳، ۱۹۹۱)
۳. دسترسی به محتوای یادگیری

یکی از فرصت‌های اساسی که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش و یادگیری فراهم می‌آورد، امکان دریافت اطلاعات جدید و مورد نیاز بدون محدودیت است. در پژوهشی که (تسو و همکاران^۴، ۲۰۰۸) در زمینه محیط‌های یادگیری انجام دادند، دریافتند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، یادگیرندگان و استادان را قادر می‌کند که به آسانی به محتوای یادگیری مورد نیاز خود دسترسی پیدا کرده و به همان سادگی نیز آن را گسترش و نشر دهند.

-
1. Christofides and Others
  2. Young and Tung
  3. Jonasen
  4. Tsia and Others

۴. مشارکت

نتایج پژوهش‌های متعدد- ۸۷ درصد- پژوهش‌های این مطالعه نشان می‌دهد استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری، زمینه یادگیری مشارکتی و ایجاد مشارکت فعال یادگیرندگان در امر آموزش و یادگیری را مهیا می‌کند. به بیان دیگر، شبکه‌های اجتماعی مجازی حلقه مفقوده عملیاتی ساختن مشارکت واقعی و فعال یادگیرندگان در ساخت و تولید دانش و یادگیری است. (فیشر و مندل^۱، ۲۰۰۵؛ واکنبرگ و همکاران^۲، ۲۰۰۵) هم‌چنین، شبکه‌های اجتماعی مجازی به ایجاد حس تعلق به اجتماع کلاس درس منجر می‌شود؛ لذا یادگیری را تسهیل می‌کند. (گونواردنا و همکاران^۳، ۲۰۰۹؛ هانگ و یین^۴، ۲۰۱۰)

۵. تسهیل تعاملات اجتماعی

همان‌گونه که از نام شبکه‌های اجتماعی پیداست، این شبکه‌ها زیرساخت تعاملات اجتماعی را فراهم می‌آورند و فضایی ایجاد می‌کنند که افراد در آن- به راحتی- بتوانند با یکدیگر ارتباط برقرار کنند، اطلاعات رد و بدل کنند و علائق و مسائل زندگی خود را با هم به اشتراک بگذارند.

بنابراین، شبکه اجتماعی مجازی به حفظ ارتباطات قدیمی و ایجاد تعاملات جدید منجر می‌شود و به طور کلی تعاملات انسانی را تسهیل می‌کند (هانگ و یین، ۲۰۱۰) که این مسئله می‌تواند زمینه‌های ساخت محیط‌های یادگیری سازنده‌گرا را ایجاد کند.

۶. بالا بردن سرعت تولید و نشر دانش

یکی از ویژگی‌های مثبت شبکه‌های اجتماعی مجازی، بالا بردن سرعت تولید و اشاعه دانش است؛ همین ویژگی شبکه‌های اجتماعی و به طور کلی ابزارهای وب، به تسهیل انتقال دانش آشکار و پنهان در فرایند یادگیری منجر می‌شود. (وانگ و چیو^۵، ۲۰۱۱)

-
1. Fischer and Mandl
  2. Valkenburg and Others
  3. Gunawardena
  4. Hung and Yuen
  5. Wang and Chiu

۷. دسترسی در هر زمان و هر مکان

استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش و یادگیری این امکان را برای کاربران و استادان و یادگیرندگان فراهم می‌آورد که فراتر از زمان و مکان، قادر باشند به این ابزارها دسترسی داشته و مطالب خود را دریافت یا ارسال کنند.

به عبارت دیگر- این روش دسترسی- در هر زمان و هر مکان، امکان‌پذیر و مهیا است. (ردیکر، ۲۰۰۹)

۸. انعطاف‌پذیری و باز بودن

از دیگر ویژگی‌های زیرساختی شبکه‌های اجتماعی مجازی، انعطاف‌پذیری و باز بودن آن است؛ بدین معنی که زیرساخت آن به گونه‌ای طراحی شده که امکان تغییر، اضافه کردن و اصلاح و هرگونه شخصی‌سازی یادگیری در آن وجود دارد؛ به گونه‌ای که آن را به ابزار قدرتمندی به منظور متناسب ساختن محتوای یادگیری برای یادگیرنده- به طور مجزا- تبدیل می‌کند. (تو و همکاران، ۲۰۰۸)

به عبارت دیگر- در این شبکه‌ها- هر یادگیرنده برداشت خود از اطلاعات موجود را نوشته و به اشتراک می‌گذارد؛ هم‌چنین در صفحه شخصی هر یادگیرنده، روند پیشروی او و نقاط قوت و ضعف مشخص بوده و امکان شخصی‌سازی یادگیری فراهم آمده است.

۹. ارتقای خلاقیت و نوآوری

شبکه‌های اجتماعی از راهبردهای درگیر شدن در یادگیری و فعال بودن حمایت می‌کند، اشکال جدیدی برای بیان خلاقیت ارائه می‌کند و یادگیرندگان و معلمان را برای آزمایش‌های مختلف، نوآور و روش‌های نوی بیان افکار و ایده‌های خود تشویق می‌کند. چشم‌انداز شبکه‌های اجتماعی به سوی آزمایش، مشارکت و توانمندسازی است که برای یادگیرندگان و معلمان این فرصت را فراهم می‌آورد که روش‌های جدیدی

برای رشد فعالانه و خلاقانه توانایی‌ها و ظرفیت‌های فردی خود به کار برند.
(ردریکر، ۲۰۰۹؛ فیشر و مندل، ۲۰۰۵؛ باربر و پلاغ، ۲۰۰۹)

۱۰. بهبود کیفیت و بهره‌وری از نتایج

شبکه‌های اجتماعی با ارائه طیف گسترده‌ای از ابزارها، یادگیرندگان را در ساخت فرایند یادگیری خود فعال می‌کند و این امکان را به وجود می‌آورد که راهبردهای یادگیری مؤثر از طریق استفاده از این ابزارها، بهتر اجرا شوند.

شواهد پژوهشی نشان داده‌اند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی علاوه بر بهبود عملکرد فردی - به طور فعال - به پرورش استعدادها و ظرفیت‌های بالقوه اقدام کرده و مهارت انعطاف‌پذیر بودن در یک زنجیره یادگیری مادام‌العمر را توسعه می‌دهد.

نتایج پژوهش‌های مختلف در این حوزه نشان داده است که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری به ایجاد تجارب یادگیری معنادار، اثربخش و لذتبخش برای یادگیرندگان منجر می‌شود. (گاریسون و کانوکا، ۲۰۰۴)

۱۱. یادگیری مادام‌العمر و مستقل شدن یادگیرنده

شبکه‌های اجتماعی می‌توانند از یادگیری مادام‌العمر به وسیله ایجاد محیط‌های یادگیری در دسترس، انعطاف‌پذیر و پویا حمایت کنند که مکمل آموزش‌های اولیه است.

علاوه بر این، ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در رسانه‌های اجتماعی بر موانع زمان و مکان غلبه کرده و به تعامل و مشارکت بین یادگیرندگان و معلمان از یک طرف و بین خود یادگیرندگان از طرف دیگر با وجود پراکندگی جغرافیایی منجر می‌شود و این مسئله یادگیرندگان را قادر می‌کند که افق دید خود را وسیع‌تر کرده و فراتر از دیوارهای زمانی و مکانی با یکدیگر مشارکت داشته باشند؛ (وانگ و چپو، ۲۰۱۱)

بدین وسیله حتی پس از پایان دوره رسمی تحصیل، از این امکان استفاده کرده و به یادگیرنده مادام‌العمر تبدیل شوند.

-
1. Barbour and Plough
  2. Garrison and Kanuka

ب. چالش‌ها و تهدیدها

۱. استادان و آموزش آن‌ها

یکی از موانع اصلی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در یادگیری، مقاومت استادان براس ایجاد تغییر در روش تدریس و فراگیری فنون جدید و فقدان مهارت آن‌ها است. (وی و جونز^۱، ۲۰۰۵)

نتایج پژوهش‌ها نشان داده‌اند حتی اگر استادان از نظر آشنایی با این ابزارها از جمله ماهرترین افراد هم باشند، باز اعتماد به نفس لازم را برای بکارگیری این ابزارها در آموزش ندارند. (سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۲، ۲۰۰۸)

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه برای این مسئله سه دلیل را مطرح می‌کند:

- مشوق‌های مناسب برای استفاده از این تکنولوژی‌ها در کلاس درس وجود ندارد؛
- فرهنگ غالب در تدریس، استفاده از روش‌هایی است که چندان بر شواهد پژوهشی مبتنی نیست.

- مشاهدات عینی استادان و تجربه‌های شخصی بیش از ابزارها و تکنولوژی‌های پیشرفته برای آن‌ها اهمیت دارد که همین مسئله نشان می‌دهد به منظور استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش، ابتدا باید استادان را برای پذیرش تغییر در روش تدریس خود آماده کرد.

۲. ویژگی‌های یادگیرندگان

استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای دانش آموزانی که مهارت‌های خودتنظیمی پایینی دارند با مخاطرات زیادی همراه است. (دباغ و کیتسانتاس^۳، ۲۰۰۵؛ روای و جردن^۴، ۲۰۰۴)

-
1. Wei and Jones
  2. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
  3. Dabbagh and Kitsantas
  4. Rovai and Jordan

استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش متفاوت از سخنرانی‌های هدایت‌گرایانه‌ای است که دانش آموز کمتر ممکن است از هدایتگری معلم خارج شود؛ (گرین و آزدو، ۲۰۰۷) این مسئله چالش بزرگی برای معلمان ایجاد می‌کند که چگونه می‌توانند به دانش آموزان در محیط پر از دام‌های اینترنتی، میلیون‌ها وب‌سایت فروش، بازی‌های برخط رایگان، نرم افزارهای پیام‌رسانی و شبکه‌های اجتماعی کمک کنند.

۳. امنیت و حفظ حریم خصوصی

شبکه‌های اجتماعی مسائل مهمی در ارتباط با مفاهیمی مثل هویت، صداقت، اعتبار و حفظ حریم خصوصی مطرح می‌کنند که ممکن است از اطلاعات شخصی افراد و به ویژه نوجوانان سوء استفاده شود؛ هم‌چنین ممکن است افرادی با هویت ساختگی و صداقت نداشتن به حریم خصوصی کاربران وارد شده و پس از جمع‌آوری اطلاعات از آن‌ها سوء استفاده کند.

مزاحمت‌های سایبری و عدم رعایت حق مالکیت معنوی نیز از جمله خطرات بالقوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی است.

۴. اعتیاد به اینترنت

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که حتی دانش آموزان نیز ممکن است به اینترنت معتاد شوند (پانگ و تانگ، ۲۰۰۷) که این اعتیاد به اینترنت و فقدان نظارت معلم در روش آموزشی مبتنی بر وب، استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش دانش آموزان را دشوارتر و مشکل‌سازتر می‌کند. در پژوهشی که با کنترل آرزوها و تمایلات ۲۰۵ بزرگسال کاربر شبکه‌های اجتماعی و با ثبت مجموع ۷ هزار و ۸۲۷ نشانه مبنی بر تمایلات و خواسته‌های هر یک از آن‌ها انجام شد، این نتایج به دست آمد که عادت به ورود مداوم به شبکه‌های اجتماعی می‌تواند به اعتیادی منجر شود که فرد حتی با وجود مشکلات و مسائلی که به دلیل گذراندن زیاد وقت در این شبکه‌ها متحمل می‌شود، به ترک آن قادر نباشد.

هم‌چنین نتایج بررسی‌ها نشان داده است که هر چند خوابیدن، بزرگترین و قوی‌ترین خواسته این افراد بوده؛ اما تمایل به استفاده از دستگاه‌های ارتباطات چندرسانه‌ای در این افراد، بسیار بالا بوده است. (همان)

۵. روش‌های جدید تعلیم و تربیت

از جمله چالش‌های مطرح در این بخش، طراحی و استفاده از روش‌های نوری تعلیم و تربیت است. به عبارت دیگر، استفاده از روش‌های قدیمی با ابزارهای نو نه تنها اثربخش نیست؛ بلکه ممکن است فرصت‌های موجود را از بین برده و تنها چالش‌ها و معایب را بر جای گذارد.

بنابراین، توجه به این نکته ضروری است که برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری، مطالعه روش‌های نو و طراحی آموزشی متناسب با این ابزارها، ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

۶. ایجاد تغییر

تغییر در هر حوزه‌ای با مشکلات و موانعی همراه است که تغییر در این حوزه نیز مستثنی نیست. به طور کلی، ایجاد تغییر در آموزش و پرورش همواره با مقاومت از طرف متولیان آموزش و پرورش، استادان و حتی یادگیرندگان همراه بوده است که از چالش‌های مهم است.

به عبارت دیگر، به منظور اثربخشی شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش، همراه کردن متولیان آموزش و پرورش، استادان و یادگیرندگان برای پذیرش تغییر و ایجاد آن، مهم و البته زمانبر است.

۷. کسب مهارت‌های دیجیتال و دسترسی به اینترنت

شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد استفاده از فناوری‌های دیجیتال - در خانه یا مدرسه - نیازمند دسترسی به اینترنت و کسب مهارت‌های لازم برای تحصیل در فضای مجازی است که همین امر می‌تواند از جمله محدودیت‌های این مسئله باشد.

بنابراین، به منظور بهره‌مندی از مزایای استفاده از شبکه‌های اجتماعی باید امکان دسترسی برابر به این ابزار و فراگیری مهارت‌های لازم برای استفاده از منابع تضمین شود؛ مضافاً این‌که آشنایی یادگیرندگان با این ابزارها متفاوت است و همین امر ممکن است برخی از یادگیرندگان را با مشکلاتی در زمینه یادگیری مواجه کند. (ردریکر، ۲۰۰۹) بیان این نکته نیز لازم است که علاوه بر آشنایی، باید بر تفاوت‌های یادگیرندگان در زمینه استعداد، مهارت‌های عملی و علاقه نیز توجه داشت.

روش‌های یادگیری مجازی

روش‌های مختلفی برای یادگیری وجود دارد که انتخاب روش‌های یادگیری بستگی به عادت و ویژگی‌های فردی یادگیرنده دارد؛ از این رو روش‌های یادگیری در یادگیرنده‌ها یکسان نیست.

به طور کلی، یادگیرنده‌ها در مسیر یادگیری به چند دسته تقسیم می‌شوند:

۱. یادگیرنده‌های بصری که از طریق دیدن، بهتر یاد می‌گیرند؛
۲. یادگیرنده‌های لامسه‌ای که همه چیز را از راه تجربه و به طور عملی یاد می‌گیرند؛
۳. یادگیرنده‌های سمعی که مطالب و آموزه‌ها را از راه شنیدن و گوش دادن، بهتر یاد می‌گیرند. (هیلر^۱، ۱۳۸۷: ۱۹)

از یک منظر، یادگیری الکترونیک بهترین شیوه یادگیری است که در یک محیط چندرسانه‌ای^۲ انواع یادگیرنده‌های بیان شده را تحت چتر حمایتی خود قرار داده و می‌توان به کمک آن، مطالب مهم را متمایز کرده و مرور آن را تسهیل کرد و امکان فراگیری دانش به صورت صوت و تصویر را -توأم- فراهم نمود و نیز امکان طرح پرسش‌هایی در زمینه بحث را فراهم ساخت. این قابلیت‌های نهفته در یادگیری الکترونیک است که آن را از شیوه سنتی یادگیری با توریق کتاب‌های حجیم، متمایز ساخته است.

---

1. Hiller
2. Multi Media

آموزش بر پایه وب

شناخته شده‌ترین نوع آموزش، آموزش از طریق وب و اینترنت است. در این نوع آموزش، ارائه و آموزش مواد درسی و برگزاری آزمون‌ها و حتی ارائه مدارک در پایان دوره از طریق وب و اینترنت صورت می‌گیرد و کلاس‌های درس و اتاق گفتگو در یک محیط مجازی صورت می‌گیرد.

در مجموع، شبکه‌های اجتماعی مجازی در یادگیری از سه ساخت اصلی استفاده می‌کنند:

۱. چندرسانه‌ای بودن

بازنمایی‌های چندرسانه‌ای موجب سهولت تولید، نشر و استفاده از اطلاعات می‌شود که این امر باعث می‌شود یادگیرندگان و استادان قادر شوند - به راحتی - مواد یادگیری را ایجاد کرده و استادان با استفاده از کانال‌های جدید حسی، مهارت‌های شناختی یادگیرندگان را بهبود بخشیده و انگیزه یادگیری خود را افزایش دهند.

۲. مشارکت

این مفهوم به شیوه‌های مختلف تعریف شده است، اما شاید بهترین تعریف برای مفهوم مشارکت، کار در یک گروه دو نفره یا بیشتر برای رسیدن به یک هدف مشترک باشد. (پورانچاندران و سابراهمانیام، ۲۰۱۱)

استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و سایر ابزارهای وب ۲ در یادگیری موجب می‌شود همه یادگیرندگان با کار گروهی و مشارکت در گروه آشنا شده و در گفت‌وگوهای سازنده درگیر شوند تا علاوه بر یادگیری با ایده‌های خود و دیگران آشنا شده و تحمل نقد پیدا کنند.

۳. یادگیرنده به عنوان تولید کننده

استفاده از ابزارهای وب در یادگیری، یادگیرنده را به سمت تألیف فعالانه سوق می‌دهد. به عبارت دیگر، یادگیرنده به تولید محتوا روی می‌آورد و احساس مسئولیت و مالکیت در زمینه تولید محتوای آن در او ایجاد می‌شود.

توجه به این نکته لازم است که این سه زیرساخت در تمامی روش‌هایی دیده می‌شود که از ابزارهایی در آموزش و یادگیری بهره می‌برند؛ اما غلبه هر یک از این زیرساخت‌ها در روش‌های مختلف، متفاوت است؛ چه این که برخی ممکن است بیشتر بر فرایندهای مشارکت و فعالیت جمعی تأکید داشته باشند، برخی بر جنبه چندرسانه‌ای بودن و برخی بر جنبه تولیدکنندگی یادگیرنده تأکید کنند؛ اما آن چه مهم است این که سه جنبه مورد اشاره، سبب تمایز این روش از سایر روش‌های یادگیری شده و ساخت محیط‌های یادگیری سازنده‌گرا را عملیاتی کرده است.

در مجموع، یادگیری الکترونیک دلالت دارد بر تعامل الکترونیک بین دو یا چند نفر که در مکان‌های مختلف مستقر شده‌اند.

به طور کلی سه نوع روش برای ارتباط از راه دور می‌توان متصور شد:

۱. کنفرانس شنیداری

کنفرانس شنیداری مبادله زنده پیام‌های صوتی در یک شبکه تلفنی است و هنگامی که متن‌ها و تصاویر ساکن - مانند طرح‌های خطی با پهنای باند کم، نمودارها و عکس‌ها - هم بتوانند در طول پیام صوتی مبادله شوند، کنفرانس شنیداری - ترسیمی خواهد بود.

۲. کنفرانس تصویری

کنفرانس تصویری اجازه می‌دهد که نه تنها صدا و گرافیک؛ بلکه تصاویر متحرک نیز مبادله شوند. این فناوری از شبکه ماهواره‌ای یا تلویزیونی - پخش برنامه کابلی - به جای خط تلفن استفاده می‌کند.

۳. کنفرانس وبی

این نوع کنفرانس، انتقال متن، گرافیک و رسانه‌های سمعی و بصری را از طریق اینترنت انجام می‌دهد که شامل کاربرد یک رایانه همراه با یک مرورگر و ارتباطی است که می‌تواند همزمان یا غیر همزمان باشد. (Ryan and Scott, 2001: 102)

نتیجه‌گیری

از ویژگی‌های اصلی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش و یادگیری، پُررنگ بودن یادگیری مشارکتی و تعاملی، ارتباط فردی و تعامل کلاسی است و- به راحتی- امکان مباحثه با تمام همکلاسی‌ها، امکان درک و پذیرش نظر سایرین و شکل‌گیری دانش بر اساس توافقات اجتماعی را فراهم می‌کند؛ هم‌چنین استفاده از این ابزار مشکل کمبود وقت و کمبود امکانات را مرتفع می‌کند.

رسانه‌های اجتماعی امروزه به بخش جدایی‌ناپذیر زندگی بسیاری از مردم تبدیل شده‌اند. شبکه‌های اجتماعی نیز بخشی از رسانه اجتماعی هستند که با اهداف مختلفی ایجاد شده‌اند و کاربران زیادی را به خود جذب کرده‌اند.

امروزه بعضی از شبکه‌های اجتماعی با سرویس‌ها و کاربری‌های خود، به یک رسانه خبری تبدیل شده‌اند و اثرات عمیقی بر وقایع مختلف در دنیای واقعی گذاشته‌اند.

شبکه‌های اجتماعی روی زندگی افرادی که در آن‌ها عضو هستند نیز تأثیرگذارند که یکی از تأثیرگذارترین سرویس‌های ارائه شده در اینترنت، شبکه‌های اجتماعی است که تحول شگرفی در نظام اجتماعی کشورهای جهان ایجاد کرده است. یک شبکه اجتماعی، سایت یا مجموعه سایتی است که به کاربرانی که علاقه به اشتراک‌گذاری علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خود با دیگران دارند، این امکان را می‌دهد. پ شبکه‌های اجتماعی در عین این‌که فضایی برای پیدا کردن دوستان جدید هستند، به افراد این امکان را می‌دهند که با دوستان قدیمی خود ارتباط برقرار کنند؛ هم‌چنین مکان‌هایی برای تبادل نظر هستند که در آن‌ها- افراد- عقاید و نظرات خود را با هم به اشتراک می‌گذارند. به طور کلی، شبکه‌های اجتماعی مکان‌هایی در دنیای مجازی هستند که در آن- مردم- خود را به طور خلاصه معرفی می‌کنند و ارکان برقراری ارتباط بین خود و هم‌فکران را در زمینه‌های مختلف و مورد علاقه فراهم می‌کنند و شکل جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا در اینترنت است.

شبکه‌های اجتماعی پایگاه‌های جدیدی هستند که در مرکز توجه کاربران اینترنت قرار گرفته و هر کدام دسته‌ای از کاربران با ویژگی‌های خاص را گرد هم می‌آورند. شبکه‌های اجتماعی را در ساده‌ترین تقسیم‌بندی می‌توان در دو گروه عمومی و خاص قرار داد. انفورماتیک اجتماعی حوزه‌ای از پژوهش است که به شیوه‌ای نظام‌مند و از طریق توجه به متن و زمینه سازمان، افرادی که در آن سازمان کار می‌کنند و تعاملات بین افراد و فناوری، طراحی، کاربردها و نتایج و پیامدهای فناوری را مورد بررسی قرار می‌دهد. (دنین^۱، ۲۰۰۰)

عقیده اصلی در انفورماتیک اجتماعی این است که «فاوا»- فناوری اطلاعات و ارتباطات- دارای هویتی مستقل و مجزا نیست که تحت تأثیر تعاملات، قدرت و امتیازات ویژه اجتماعی قرار گیرد؛ بلکه به صورت اجتماعی شکل گرفته است، بدین معنی که کاربردهای فناوری در يك سازمان مشروط و موكول به وابستگی‌های فنی و اجتماعی است. (اپل^۲، ۱۹۸۶: ۱۰۵)

مفهوم سیستم‌های فنی- اجتماعی برای توصیف وابستگی‌های درونی بین فناوری و افراد به کار می‌رود و هم‌چنین توضیح می‌دهد که فرهنگ يك سازمان، عقاید، نگرش‌ها و احساسات افراد نقش مهمی در شکل‌گیری جو سازمان و تعیین اثربخشی کاربری فناوری در سازمان ایفا می‌کند؛ اما رشد سریع استفاده از رایانه و فناوری‌های مبتنی بر آن- طی دو دهه گذشته- تأثیر زیادی بر نظام آموزشی سراسر جهان داشته است تا جایی که دانش و مهارت‌های فناوری رایانه در حال مبدل شدن به يك ابزار آموزشی در مدارس و مؤسسات آموزش عالی هستند. (سعود^۳، ۲۰۱۰)

-
1. Denning
  2. Apple
  3. Saoud

بر این اساس، کشورهای مختلف جهان به نقش مهم «فاوا» در بهبود بخشیدن به تعلیم و تربیت پی برده‌اند؛ (کزما و اندرسون^۱، ۲۰۰۲) لذا سرمایه‌گذاری‌های زیادی در افزایش رایانه در مدارس و شبکه‌ای کردن کلاس‌های درس نموده‌اند. نتیجه آن‌که بکارگیری فناوری در برنامه درسی مدرسه به یک فرایند پیچیده و چالشی تبدیل می‌شود و کاربرد یکپارچه رایانه در فرایند یاددهی و یادگیری، محقق می‌گردد. (همان)

فهرست منابع

۱. اسلامی، مروارید (۱۳۹۱). بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه تهران.
۲. بردبار، حامد و مجتبی حسینی فرد (۱۳۸۸). یادگیری الکترونیک؛ پارادایم جدید یادگیری. راهبرد انجمن پرديس قم دانشگاه تهران. سال ۲. شماره ۳: ۱۵۱-۱۳۳.
۳. پارسا، محمد (۱۳۵۷). نظریه‌های یادگیری آموزش. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت معلم.
۴. صائمی، حسن. فتحی واجارگاه، کوروش. عطاران، محمد و احمدعلی ابری فروغی (۱۳۹۴). عوامل بازدارنده و راهبردهای بکارگیری شبکه اجتماعی برای تدریس و یادگیری مؤثر در آموزش. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی. دوره ۱۲. شماره ۴۴: ۱-۱۴.
۵. صفاریان، سعید. فلاح، وحید و سید حمز میرحسینی (۱۳۸۹). مقایسه تأثیر آموزش به کمک نرم افزارهای آموزشی و روش تدریس سنتی بر یادگیری درس ریاضی. فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی. سال ۱. شماره ۲: ۲۱-۳۶.

۶. سلامی، غلامرضا. کدیور، پروین و لیلا چراغ ملایی (۱۳۹۳). استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش- فرصت‌ها و چالش‌ها. اندیشه‌های نوین تربیتی. دوره ۱۰. شماره ۳: ۲۹-۵۱.
۷. گریسون، دی‌رندی و تری اندرسون (۱۹۵۰). یادگیری الکترونیکی در قرن ۲۱. ترجمه محمد عطاران. تهران: انتشارات مؤسسه توسعه فناوری آموزشی هوشمند.
۸. محمدی، مهدی و عباس اناری‌نژاد (۱۳۹۰). بررسی تأثیر دانش نرم افزاری، میزان کاربرد شخصی و نگرش معلمان به اثربخشی فاوا در تدریس بر احساس اعتماد به نفس آنان در کاربرد فاوا در تدریس. مطالعات برنامه درسی. دوره ۶. شماره ۲۱: ۱۰۱-۱۲۲.
۹. مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۳). بازاندیشی مفهوم و مدل‌ول انقلاب آموزشی در عصر اطلاعات و ارتباطات. مجموعه مقالات برنامه درسی در عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات. تهران: انتشارات آبیژ.